

Att göra det synliga synligt - att teckna med barn

Elly Berg

Detta kapitel ingår i boken "Nobel i Rinkeby - om att upptäcka världen, språket och sig själv" av Gunilla Lundgren och Lotta Silfverhielm, utgiven av Premiss förlag 2010.

© Författarna och Premiss förlag.

ISBN: 9789185343997

Läs mer om Nobel i Rinkeby och Tensta på www.nobelirinkeby.se

D

et var på 1980-talet som jag började mitt arbete med barns utforskande av staden genom teckning.

Det sammanföll med den stora invandringen till Sverige, först en arbetskraftsinvandring, snart en flykt från världens oro och krig. Som invandrare själv sökte jag mig till dessa invandrade barn och deras lärare. Bilden visade sig vara ett starkt uttrycksmedel när omgivningen inte delade ens ord och språk. Teckning befriar barnen från grammatiska regler, från "rätt och fel-tänkande". Deras bilder är egna uttryck, en direkt relation mellan dem själva och husen, gatan och människorna där.

"Teckning är en utåtblickande sökprocess och en inåtblickande återhämtningsprocess" (Schools Council, England 1978). Så vill också jag beskriva processen: blicken utåt, tanken och minnena inåt. "Att göra bilder" (picturing) används av vissa pedagoger som motsvarighet till "läsning" och "skrivning" som kognitivt begrepp. Bilden – att göra en bild – kan också vara problemlösande, kan väcka frågor och insikter, lika väl som bokstäver och ord.

Teckningsmiljön har oftast varit en offentlig plats – ett torg. I början var det en nödvändighet – bara där erbjöds plats för oss att samlas, en mötesplats både utom- och inomhus. Där fick vi tillgång till lokaler med fönster för att se ner på torget, både på Rinkeby torg och Stortorget i Stockholms Gamla stan, de två

Tecknande barn i Gamla stan, 1980-talet.

ställen där jag har arbetat mest. Men snart insåg jag hur viktigt det var att vi tecknade just "torg", hur mycket historia, erfarenheter, myter och känslor, som var inbyggda, invävda i murarna runt denna yta. Och hur olika dessa barn valde att se, vilka olika objekt, personer, de såg.

I Gamla stan

Det började i Gamla stan tillsammans med några polsk- och engelsktalande modersmållärare och deras elever, som ett försök att lära sig om Gamla stan på det egna språket. Att kommunicera över språkgränser, över kunskapsgränser. Och att, framför allt, ta reda på vad barnen själva såg i denna miljö.

Teckning var faktiskt det bästa sättet, vår tillgång till en gemensam vokabulär. Vi träffades på Mäster Olofsgården vid Stortorget. Med papper och penna i handen satte barnen igång. Jag bestämde mig för att inte komma med värderingar och peka ut fina detaljer på fina huskolonner och liknande. Att inte censurera bort lastbilar, skyltar och glasskiosken, utan att låta barnen iakttä, fundera och fråga...att ha nyfikenheten som ledsagare till förståelse.

Att Gamla stan tillhör alla som ett viktigt kulturarv har visat sig i barnens bilder, i de olika tolkningarna.

Det är framförallt invandrarbarn som inte bor i innerstan som kommit till Gamla stan för att teckna tillsammans med mig. Jag har ofta erfarit att barn som nyligen kommit långt bortifrån har särskilda associationer. När en pojke från Indien skulle beskriva sin bild berättade han hur man gör tegelstenar. Det hade han gjort i en by i Indien. Vid besöket i Gamla stan var han ensam

”Vi går alla omkring med det som vi ser instängt i en sorts ’pratbubbla’ i våra huvuden”

om att upptäcka teglet under putsen på husfasaderna. Och några grekiska barn blev överraskade över att vi hade tagit ”deras” doriska och joniska kolonner till Börshuset! De började undervisa oss andra om grekisk historia utifrån kolonnernas hierarkiska placering. Även brunnen på torget väcker många associationer som kan spåras i bilderna, ett barn kan teckna Stortorgetts brunn som en jordnära afrikansk brunn, ett annat ritar en elegant vattenpokal.

De kanske märkvärdigaste bilderna visar just detta lager av minnen, då en detalj, ett hus från en tidigare erfarenhet, läcker igenom seendet. Ett barn ritar in ett indiskt motiv ovanför en portal i Gamla stan, ett annat tecknar en minaret i stället för kyrktornet. Ändå har barnen stått framför byggnaderna och tecknat av ”hur det ser ut”. Men hur ser det ut? ”Det finns inget öga som ser utan en hjärna, en själ, bakom”, skriver Nelson Goodman i *Languages or Art*. Vi går alla omkring med det som vi ser instängt i en sorts ”pratbubbla” i våra huvuden. Ibland kan det sippra ut i en bild.

Mycket har barnen och vi vuxna kunnat lära av varandra! Efter en teckningsstund sätter vi alltid upp alla bilder. Sedan berättar

barnen, det ena efter det andra, om sina bilder. Då väcks frågorna, då söks svaren. Varför? När? Vem? Hur? Vi blir alla förvånade över hur fina teckningar barnen gjort, och att bilderna visar så olika saker, även olika detaljer på samma hus. Det är spännande att prata om. ”Du är den enda som såg det här.” Därefter tittar vi ut genom fönstren, pekar och berättar – ett kollektivt seende som gör det synliga synligt. Ett samtal med barnens bilder i centrum, en möjlighet att lära oss genom en öppning utifrån egna frågor.

I Rinkeby

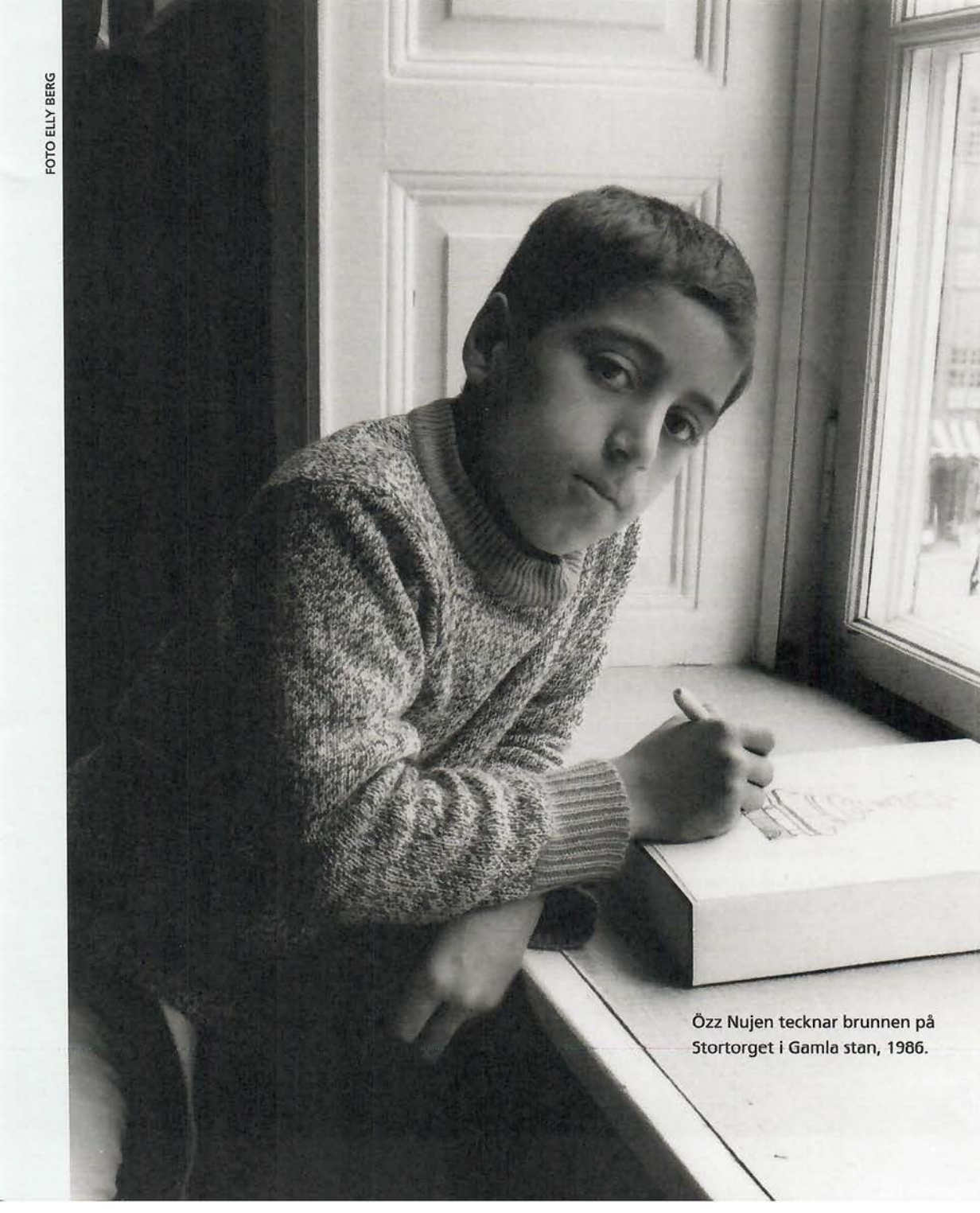
Rinkeby har inga grekiska kolonner, inga 1700-talsportaler, inget handgjort tegel. Rinkeby har många människor från många länder som talar många språk. Och många barn som här lever sin enda barndom!

Jag bestämde mig från början att låta barnen visa mig sin stad, sitt Rinkeby. Vi började med torget, Rinkeby torg, ibland med sin marknad myllrande av människor, ibland övergivet.

Vilka bilder det blev! Barnen såg och visade mig så att också jag såg. Leandros första bild av fontänen på Rinkeby torg har en intensitet och en designkänsla som kanske förvånade även honom själv. Hans ögon har följt de kyliga stålrören på fontänen, pennan har naglat fast de sluttande plattorna på marken med lampan som en nål. Bilden har blivit legendarisk i Rinkeby och används ofta på stadsdelens trycksaker och i Nobelhäftet till Seamus Heaney år 1995.

Skuldra vid skuldra har barnen stått, tysta och allvarliga. Leandros klasskamrat Annika såg helt andra saker på torget. Hennes

Özz Nujen tecknar brunnen på
Stortorget i Gamla stan, 1986.

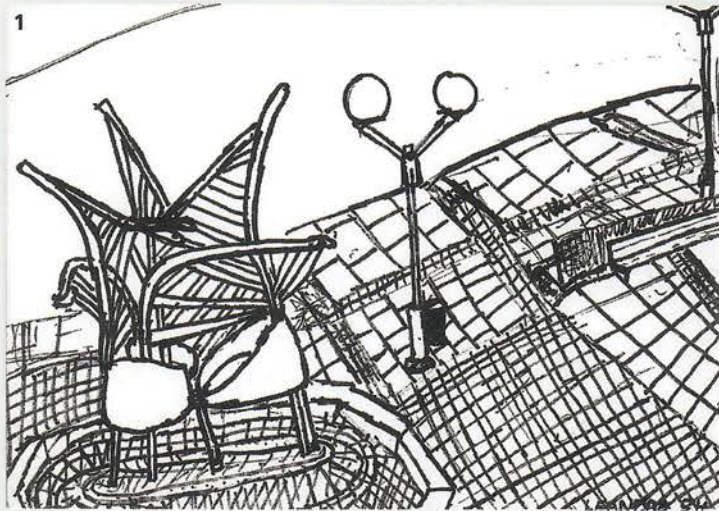
bild domineras av mat och människor - syltad gurka, bröd, grönsaker, en graciös romsk kvinna, en nöjd försäljare. Och en liten fågel på marken.

Dessa två tecknare kan ses som exempel på vad som händer ibland: en pojkes bild visar strukturen, ett abstrakt mönster, en bild av konstruktionen, en klar och mycket tydlig bild, medan en bild av en flicka, tecknad vid samma tillfälle, visar människor och vardagslivets närvaro, ofta med mat och även ätande i bilden.

Det blir ofta en atmosfär av allvar kring teckningsituationen. Barnen vet att bilderna har en mottagare, kanske flera. Från allra första början har vi planerat och genomfört utställningar strax efter teckningstiden. Platsen har varierat från Tempos fönster till Information Rinkeby, Rinkeby Bibliotek, skolorna förstås, Bo-Centrum. Bilderna har tecknats i ett sammanhang, i en kontext. Bildarbetet har blivit en del av skolarbetet med många projekt genom åren, där Gunilla Lundgren leder ordarbetet.

Vad har hänt med alla bilder? Vi har tryckt dem i böcker och Nobelhäften. En av våra böcker innehåller dikter på 18 språk. I en annan bok beskrev vi hela byggandet av Folkets Hus i Rinkeby år 1987, vi har dokumenterat upprustningen av miljonprogrammets hus, vi har tecknat den gemensamma tvättstugan, tunnelbanan, blomsterhandeln, tygaffären, moskén. Det som vi har ritat har blivit historia. Barnen har givit oss en skatt och har den ändå kvar inom sig.

1 Motiv från Rinkeby torg
ritat av Leandro Gomez.

2 Motiv från Rinkeby torg
ritat av Annika Wilhelmsson.

FAKTA

Genom vårt arbete vill vi främja barnets rätt:

- Att ta till sig sin miljö, att uttrycka sig om sin miljö
- Att bära sin miljö med sig, att möta en ny miljö, att sätta miljöerna samman
- Att väcka frågor, att söka svar
- Att mötas över gränser, ålder, språk, avstånd
- Att skapa sitt eget kulturarv och mötas med respekt för detta
- Att samla erfarenheter, att minnas, att sätta ihop
- Att lära sig att tolka symboler – stadens skyltar, historiens, konsthistoriens, stadsplanerarens symboler.

Elly Berg (1922-2010) var konstvetare. Hon var en av pionjerna i Sverige när det gällde stadsstudier för barn.

År 1983 var hon med och skapade Rinkeby Ord och Bildverkstad.

År 2001 fick hon Arkitekturårets eldsjälpris för sin insats för att sprida kunskap om och engagera människor för god arkitektur.